

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 9. De obligatione ad restitutionem ratione participationis in iniusta
acceptatione,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

impunè eas occidere non item columbas, habentes propriū dominium. A Ide etiam, quod etiam nisi columbæ non inferant plus damni, quam aliæ aues syluestres, utraque saltem plus inferre quam solas.

80. Pari quoque ratione non licet arte, & industria columbas aliorum abstrahere à suis columbariis, vel eis laqueos tendere, vt capiantur: sique id fiat intra constitutam à lege, vel consuetudine distantiam, in qua capi, vel interfici iultè nequeant; præter peccatum & obligationem ad restitutionem, capiens subiaceret etiam legibus pœnalibus loci. Neque minus peccat, & ad restitutionem tenentur, *iuxta post dicenda de participatione in iniusta acceptione*, qui scienter huiusmodi columbas vendunt, & emunt. Vbi aduerte post, probabiliter dici de columbis, quæ inueniuntur quidem extra distantiam statutam à lege, vel à consuetudine sed consueuerunt redire ad sua columbaria: quod eas occidere peccatum sit cum obligatione ad restitutionem, quantumuis non incurratur pœna legis ciuilibus. Ratio est, quia licet columbæ transgrediantur distantiam à lege statutam, non censentur tamen ideo esse alienæ: quam diu redeunt ad columbarium sui domini. Quod addo, quia si non consueuerint illud redire, præsertim per plures dies, Idque certò constat, possunt tanquam non alienæ impunè capi, & occidi à quouis sine peccato & obligatione ad restitutionem: non tantum extra sed etiam intra distantiam statutam à lege: vt pote quæ nullius domini amplius esse, statum quæ censentur.

CAPVT IX. X

De obligatione ad restitutionem ratione participationis in iniusta acceptione.

SVMMARIVM.

81. Nouem genera personarum obnoxiarum huic obligationi.
82. Dubitans an sit ex aliquo genere talium personarum, si diligentia adhibita dubium maneat, non tenetur ad restitutionem faciendam.
83. Qui tanquam iubens teneatur ad restitutionem.
84. Qui ad damnum suo nomine illatum ratum habet, non censetur eo ipso tanquam iubens, teneri ad restitutionem.
85. Quando, & ad quam restitutionem consulens, consentiens, adularis, recipiens, aut auxilium ferens teneatur.
86. Quis agendum sit ei ad quem fur cum spoliis refugit.
87. Ad restitutionem tenetur non modo qui iniuste dicit, sed etiam qui mediatur ad iniustam actionem cooperatur.
88. Consulens delictum damnosum, etiam sine dolo, & ex ignorantia, nisi hæc sit inuincibilis aut probabilis, tenetur resarcire damnum quod non fuisse alioqui secutum.
89. Ad restitutionem damni secuti tenetur qui damnosum contractum consuluit, si vel ex officio, vel ratione eminentia sua vel ratione stipendij dare debuit consilium salutare.
90. Debens id ratione stipendij, tenetur de leui culpa, & cum damno dato restituere id ipsum stipendium si sit acceptum. Alij verò antedicti tantum tenentur de culpa lata.
91. Qui dant nocivum consilium, si dolo absint, non tenentur damnum secutum resarcire.
92. Quando obligatio Confessarij ad restitutionem contingat ob eam non curat am fieri à suo Penitente.
93. De obligatione Participantium actu negatiuo in iniusta actione, quid sit tenendum.
94. Non tenetur quis ad restitutionem eo ipso, quod accepit munus, ne damnum inferentem detegeret; vel cum possit non impedire eum; ita tamen vt nihil ei cooperatus sit.
95. Quando ad restitutionem teneantur serui non impediens damna dominorum suorum.
96. Ad quam restitutionem teneatur custos qui assignato stipendio constitutus est ad deferendos eos, qui fraudant gabellas, vel piscantur, aut venantur in locis prohibitis.
97. Quando peccet cum obligatione ad restitutionem malè deserendo.
98. Obligatur Medicus ad restitutionem damni quod egrotus: & Ad uocatus ad restitutionem damni, quod cliens patitur culpa ipsius.
99. Quando ad restitutionem damnorum teneantur Principes aut Magistratus damna non impediens.
100. Quando teneantur resles.

101. Quando impediens alium, ne obuiet damnis, teneatur illa resarcire.

81. **N**onem sunt genera personarum quæ censentur participare in iniusta acceptione: quarum sex positivè directeque sunt causæ eiusdem iniustæ acceptiois: quatuor participando verbo: nempe iubens, consulens, consentiens, & adularis seu laudans; & duæ participando facto, scilicet recipiens, & dans auxilium. Tres verò eiusdem iniustæ acceptiois negativè, & indirectè sunt causæ: nempe is qui non impedit verbo cum potest, & is qui non impedit facto, cum item potest eam iniustitiam impedire: ac demum is qui eadem non manifestat. Qui omnes possunt ad restitutionem obligari, vel ratione solius nudæ acceptiois iniustæ, vt quando non habent rem iniustè acceptam, vel quando nihil omnino fuit acceptum, sed tantummodo illatum damnum, vt in incendio domus: vel ratione iniustæ acceptiois simul & rei acceptæ: vt cum quis habet eandem numero rem quam iniustè accepit. Atque de hac posteriore obligatione facile est iudicium ferre, tantum enim obseruandum est eam esse, vt is qui rem ipsam habet, totam restituat domino suo. De priore autem iudicare difficillius est, ad quod inuabunt regulæ deinceps tradendæ.

82. Cæterum cum dubitatur, an quis verè particeps fuerit alicuius iniustitiæ, si facta competentem diligentiam, nihil certò moraliter, probabiliter ve sciri possit: Syluester in verbo Restitutio 3. quest. 6. dicto 2. in initio notat communem doctrinam esse, non teneri ad restitutionem ratione participationis in iniusta acceptione. Cuius fundamentum est, quod cum tali dubio speculatio, stet ista certitudo practica, quod tunc non restituere licitum sit iure possessionis, seu quasi possessionis: quandoquidem in dubio melior est conditio possidentis, vt habet regula 67. iuris in 6. Quocirca, vt idem Syluester addit, obligatio istiusmodi ad restitutionem tunc tantum contingit, cum quis certus est, iniustam actionem quæ illarum est damnum, efficaciter à se prouenisse. Cui Petrus à Nauar. consentit lib. 3. De restit. cap. 4. num. 58. Aduerte autem obiter scientem quidem se damnum iniuste intulisse, sed dubitantem an illud resarcierit, manere obligatum ad restitutionem, tanquam malè fidelis possessorem: vt pote qui sciat se debitum contraxisse ex delicto, nesciat autem se esse ab eo liberum: quam liberationem negligens, obnoxius est peccato, quo quis amans periculum, perit in illo.

De iubentis obligatione.

SECTIO I.

83. **D**e hac datur regula: Tanquam iubentem teneri ad restitutionem non modo eum qui iubet expressè, sed etiam qui tacitè: adeoque omnem eum qui alteri solito ad preceptum ipsius moueri, dicit aliquid vnde is possit conicere præcipi sibi, vt proximo damnum inferat, illudque infert. Exemplum est, si dominus dicat famulo, Optarim te de tali sumere vindictam, eique à te damnum inferri: vel si dicat, Non mihi placebis nisi audiero te aliquid noui fecisse, aliudue simile, quo permotus tanquam accepto mandato, intulerit damnum.

Dubium autè est: si famulus, nec expresso nec tacito præcedente domini imperio, progrediatur ad iniuriam, aut ad detrimentum aliquod inferendum nomine eiusdè domini, si postquam illatum est, illud ratum habeat, teneatur ad restitutionem faciendam damnificato. Ad quod post Paul. D. Anton. & Syluester, ille 2. par. tit. 1. cap. 12. §. 12. & hic loco cit. affirmatiuè respondendum esse iudicant: hoc est, dominum ad restitutionem teneri: siquidem duo memorata simul concurrant: quod scilicet damnum illatum sit nomine ipsius, seu credendo id ei placiturum esse; & quod postea illud ratum habuerit. Ratio est: quia rati habitio retrahitur, & mandato comparatur, vt habet regula 10. iuris in 6. quam in delictis etiam locū obtinere, gl'issa ad eandem notat. Constat verò, quod si quis tale delictum à principio fieri mandasse sentiens, obnoxius esset restitutioni. Idem Nauar. in citato cap. 17. num. 133. addit quod ab omnibus conceditur ratum habentem non obligari, si id quod ratum habet, vel non sit factum ipsius nomine, vel non habeat

ratum,

ratur, nec approbet quatenus factum suo nomine, etiam si alia ratione id placeat, ideoque peccet.

84.

In contraria autem sententia est Medina in Cod. De reb. restit. quæst. 7. ad 4. cui assentiuntur Petrus à Navarr. in citat. cap. 4. num. 69. & etiam Ludovic. Molina De inst. & iure tractat. 2. disput. 729. nempe cum quis per ratihabitionem suam, non fuerit causa, ut ille qui damnum dedit non resarciat, ipsū ad nullam restitutionem teneri in foro conscientia, Eadem nos quoque assentiri possumus, quia bona ratione nititur: puta quod talis per talem ratihabitionem subsequenter non fuerit causa damni dati; quandoquidem ipsum iam ante datum erat, quam ab eo ratum haberetur. Neque id quod posterius est tempore, potest esse efficax efficiens, effectus ipsum præcedentis. Cum ergo ille de quo agitur non teneatur ad restitutionem ratione iniustæ acceptationis, cum nullatenus fuerit causa sufficiens damni dati: nec item ratione rei acceptæ, postea quod nihil inde ad ipsum pervenerit: fit ut ad nullam restitutionem teneatur in conscientia. Quamquam tamen postulat humanitas, ut quia damnum nomine intulit, et ipse datum est, & ipsum ratum habuit, illud resarciat. Ratio verò in oppositum adducta solummodo probat ratū habentem damnum suo nomine illatum, cum perinde approbet factum ac si mandasset, reputari seu præsumi mandantem in foro externo; sufficienter ad hoc, ut licite puniri possit: non verò ad hoc, ut verè dicatur in fluxisse in damnum ea ratione illatum. Cum igitur non teneatur quis ad restitutionem damni illati, nisi in illud influat, ab ea sanè excusari potest is qui illud eo quo dictum est modo ratum habet: sicut excusatur qui suam iniustionem renouaverit ante executionem, que nihilominus secuta sit, eo quod ab fuerit in eam influxus: Neque enim de mandato alicuius fit id, quod non sit de ipsius voluntate, & per renouationem mandati cessat mandantis voluntas.

Cæterum subditi, qui Principum, suorumque maiorum iusta de damno inferendo, exequantur metu reuerentiali, seu ne eis displiceant, excusationem à restitutione habere non videntur: etsi probabile est iubentes teneri illis compensare damna, que ex tali executione acceperint: cum quidquid est causa causæ, fit etiam causa causati; & illi sint causa executionis, à qua causata sunt talia damna. Si quis quærat, An ad restitutionem teneatur is qui non mandauit quidem, scilicet tamen, damnum suo nomine inferendum esse alicui, nec impedire cum possit, aperiendo id sibi minimè placere. Respondet Molina in fine memoratæ disput. 729. teneri: quia debuit lege iustitia, ex quasi officio impedire, ne nomine ipsius, & tanquam aliquid sibi gratum, iniuste damnum inferretur.

De obligatione categorum participantium in actu possumo.

SECTIO II.

85.

Regula de hac datur; Tanquam consentientem aut consentientem, aut adulantem, aut recipientem aut ferentem auxilium, ad restitutionem teneri omnem eum qui aliquo ex his modis qui supra numer. 113. indicati sunt, causa est damni, mouendo aliquem ad illud inferendum. De consentiente adde, quod si decipiat executorem, teneatur ad restitutionem omnis damni inde secuti, non item executor ipse, si ex ignorantia inuincibili iniustitiam committat damnum inferendo. Quæ ratione Consiliarij Principum tenentur ad restitutionem damnorum quæ sequuntur, si consilium dent, ut lex vel statutum iniustum fiat vel tributum iniustum imponatur, aliudve quidpiam iniuste constituat.

Adde etiam de consentiente: ad restitutionem obligatos, illius rationem seu conditionem subire qui suis suffragiis contra iniustitiam eligunt aliquem, vel aliquid aliud faciunt, unde tanquam ex efficaci causa damnum aliquod sequitur.

De adulante verò adde ex D. Antonino 2. part. tit. 1. cap. 12. §. 12. in initio; mouendo aliquem ad opus damnosum, pro ut sit proponendo ei suam nobilitatem, aut exprobrando vxoris suæ adulterium, vel aliud simile vrgendo, unde sequatur ut pudore suffusus occidat, vel aliud damnum inferat: incurrere obligationem resarciendi damna inde secuta tanquam ex causa. Idque non solum si illa ipse intende-

rit: sed etiam si talia verosimiliter inde sequi posse aduertere debuerit. Hoc autem quod de adulante dicitur, dici pariter potest de eo qui ponendo ob oculos villitatem vel delectationem, mouerit alium ad opus damnosum: & multo magis si ad illud induxerit vi aut metu, dolo vel fraude.

De recipiente porro, adde ipsum teneri ad restitutionem, non modo damnorum omnium, quorum concausa fuerit ob securitatem fauore, aut aliâ ratione datam, illa iniuste inferenti: sed etiam eorum quorum restitutionem impediuerit: siue occultando furem, aut furta: siue addendo furanimum non restituendi, siue defendendo illum: factumve illius coram Iudice: siue apud eundem, aut apud Principem interueniendo pro illo. Id quod Medina notat in Cod. De reb. restit. in fine quæst. secundæ. Adde & suppeditando commoditatem loci & instrumentorum, ad litem in contumeliis & ludiis consumenda: de quo Lud. Molina in seq. disput. 733.

Aduerte autem quod aliis citatis habet Petrus à Navarr. in lib. 3. De restit. cap. 4. num. 119. eum qui recepat furem cum spoliis fugientem ad ipsum ut mortem euadat, etsi non deberet apud se latitantem manifestare (ut pote cui quæstio ad ad mortem fas est fugere antequam capiatur, de quo in seq. lib. 24. numero 42.) debere tamen spolia, si illa habeat in sua potestate restituere verò domino: quantumvis fur illa fidei ipsius commiserit: quia in pacto illicito fides rescindenda est. Alioqui enim illa sibi vel furi conseruaret; ipse tanquam cooperans ad furtum, & peccans tam contra iustitiam quam contra charitatem, obligaretur ad restitutionem: nisi metu mortis, aut notabilis detrimenti in suis bonis, aliave legitima ex causa excusaretur: quo casu non esset censendus cooperatores, sed propriæ vexationis redemptor.

De dante auxilium adde, ipsum incurrere obligationem ad restitutionem: non modo immediatè, sed etiam mediatè cooperando ad iniustam acceptationem. Sic enim obligatur fabri ferrarij, & alij qui scientes aut præsumentes à se peti clauas, vel alia instrumenta ad furandum, aut aliud damnum inferendum, illa ministrant; & j similitur qui vendunt alios scalas quibus ascendant ad damna inferenda, aut qui explorant ad monendum inferentes damnum, quod tutius & liberius exequantur suum facinus: aut eos comitantur ad defensionem ipsorum, vel aliud eiusmodi agunt; nisi esset quid de se indifferens: neque fieret ad cooperandum inferenti iniuste damnum, sed ad alium rationabilem finem: ut ad reddendum licitum obsequium, iure alicui debitu: vel ad vitandum imminentiã verbera, vel ad aliquod aliud graue malum auertendum. Nam cum sit tunc excusatio à peccato, erit & à restitutione, ex iniusta acceptatione.

De obligatione consilium nocium dantis ex ignorantia.

SECTIO III.

Difficultas in vfu frequens hic occurrit explicanda, An teneatur quis ad restitutionem cum ex ignorantia dat consilium nocium, & proximus auctoritate ipsius secutus, graue damnum inde incurrit. Eam autem allatis in vtramque partem auctoribus Petrus à Navarr. in eod. c. 4. dubit. 3. à n. 22. re ad explicat distinctione post glossam ad regulam 62. iuris in 6. Potest enim esse sermo de consilio ad delictum, vel de consilio ad contrafactum.

Atque si quis delictum consulat, teneatur ad restitutionem damni illati, etiam si absque intentione nocendi, & ex ignorantia id faciat, nisi ignorantia sit inuincibilis seu probabilis quæ excuset à peccato. Probatur: quia qui consulit homicidium incurrit in poenam homicidæ, ex cap. Si quis viduam dist. 50. &c. Sicut dignum De homicidio: idemque pari ratione dicendum est de consulete factum, aut aliud delictum quo damnum inferitur proximo. Unde sequitur consentientem peinde ac delicti perpetratorem teneri ad restitutionem faciendam ei, contra quem datum est consilium. Quod notans Syluest. in verbo Consil. q. 7. addit eiusmodi doctrinam non habere locum quando is cui datum est consilium, erat nihilominus tale maleficium patraturus, neque in perpetrando est ita cooperatum.

Sin autem consulat quis contractum damnosum: distinguendum est rursus, cum Medica in Cod. De rebus restit. quæst. 7. ad 2. ac dicendum, si is qui consilium dat sit talis, cui illud dare incumbat; aut ex officio, vt Confessario, Theologo, Aduocato, Medico quibus fides solet, aut debet adhiberi; aut etiam ratione suæ eminentiæ vel experientiæ; vt senibus & aliis qui in re, seu negotio de quo agitur periti habentur, aut demum ratione stipendij. Si, inquam, talis sit, teneatur in consulendo dare operam, diligentiamque adhibere, vt rectè salubriterque consulat; alioqui si damnus inde sequatur, imputabitur ei, & ad illud refarciendum obligabitur: siue ab ipso petitum fuerit consilium, siue vltro se obtulerit ad consulendum. Hoc patet per illud quod in cap. fin. De iniuriis habetur his verbis: Si culpa tua datum est damnus, vel iniuria irrogata, vel aliis irrogantibus opem fortasse tulisti; aut hæc iniuriæ tuæ siue negligentia tuâ venerunt, iure super his satisfacere oportet, nec ignoranti te excusat; si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verosimiliter posse contingere vel iacturam.

90. Aduerte autem cum eodem Petro à Nauar. in seq. num. 23. ac Ludouic. Molina De iust. & iure tractat. 2. disp. 730. num. 2. Eum qui accepit stipendium ad dandum consilium, vt communiter solent Aduocati & Medici, non modo teneri de lata, sed etiam de leui negligentia, quam commiserint dando nocuum consilium: quoniam ob vilitatem quam percipiunt, tenentur non modò diligentes esse vt communiter ceteri: sed etiam diligentiores, lux a antecedenti num. 22. Quinimo etiam si diligentes fuerint, ideoque non teneantur refarcire damnus à se non prouisus, in quod consultor incurrit, se curus nocuum consilium sibi datum: teneatur tamen restituere mercedem, quam pro eodem consilio acceperint: perinde ac ille qui rem victiosam ignoranter pro non vitia vendidit, tenetur postea re cognita, acceptum pretij restituere. Eum aut qui stipendium non accepit, licet ex officio, aut ratione eminentiæ consulere debuerit; vt memoratus Petrus indicat, quod si bona fide processit, ob consilium nocuum datum ad restitutionem damnorum inde secutorum, teneatur tantum ex lata culpa: quod consentaneum est regulæ octauæ in præced. num. 21. traditæ.

91. Iam si ei qui nocuum consilium dar, neque ex officio, neque ratione eminentiæ vel stipendij, consulere incumbat (vt idiota vel mulieri vel aliis inexperitis) purat Medina loco citato ipsum teneri ad restitutionem damni secuti, si se obtulerit: ad dandum consilium: quia sibi usurpauit aliorum officium. Sed non immeritò idem Petrus in sequen. num. 25. existimat, quod siue quis offerat se ad dandum, siue petatur ab ipso consilium (nisi hoc æquiualeat mandato: àquam obligans eum qui illum petit) atque bona fide consuluerit, quod optimum sibi videbatur: existimat, inquam, ipsum nullo pacto teneri de damno secuto. Nam ex regula 62. iuris in 6. Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. Quæ regula locum habet maximè in hoc casu, in quo ille qui consulit non tenetur scire, & ille qui consilium à tali capit, debet sibi impurare, quod sequatur illud, volens imperitis acquiescere, relicto doctioribus & expertis, à quibus potuit sufficienter informari de veritate.

92. Operæ pretium est, hic monere Confessarium de eo, quod Nauar. in Enchir. cap. 17. num. 22. ex Rolella & Angelo habet: ipsum obligari ad restitutionem, quando ex eius culpa lata Pœnitens omisit restitutionem, quam non omisisset si illam ei iniunxisset: recusantique facere, absolutionem negasset. Licet enim Confessarius suum officium habet tantum in gratiam Pœnitentis, nec à creditore mercedem acceperit ob quam debeat negotium ipsius gerere: ex officio tamen suo incumbit ei talem restitutionem virgere, tantquam necessariam ad veram pœnitentiam: adeo vt sua culpa lata omittens facere, censeatur causa damni ex tali omissione proueniens. Quam doctrinam Petrus à Nauarra in citato cap. 4. num. 124. approbat quidem absolute: sed aliquid sit existimari quoad praxim (ad quam reducere illam, est valde difficile & onerosum) haud habere locum extra casum, in quo prædicta omisso induat rationem consilij: vt tunc censeri potest: cum Pœnitens offenderet sp̄la. è paratum obsequi, & expectare admonitionem, circa sibi

necessaria ad exeuendum à statu peccati & ad diuinæ gratiæ recuperationem. Vix enim alla ratio assignari potest, qua omisso, de qua loquimur sit contra iustitiam, prout requiritur, vt ea inducat obligationem ad restitutionem. Namque ratio tacta ex officio (quæ potissima, & fortè vnica est) ex eo reicitur: quod confessarij officium, tanquam merè spirituale, non ad temporalium curam, nisi fortè ex charitate, sed ad spiritualium administrationem referatur. Cuius administrationis cura, ad hoc sufficit sine alia obligatione, vt Confessarius sustentationem corporalem accipiat: prout plenus in sequenti lib. 3. o. tractatu tertio tradetur agendo de beneficiis.

De obligatione participantium in iniusta acceptione actu negatiuo.

S E C T I O I V.

93. De hac habendum est pro regula: Murum seu non impediendum verbo iniustam acceptionem: & non obstantem, seu non impediendum facto: & non manifestantem: nunquam obligari ad restitutionem nisi cum ex iustitiæ lege tenentur talem acceptionem impedire, & possunt impedire commodè, id est, absque detrimento notabili sui honoris aut rei familiaris. Ita enim communiter Doctores notant relati à Petro Nauarro in memorato cap. 4. sub initium dubitationis decimæ. Vnde illi qui tenentur tantummodo ex lege charitatis: grauius quidem peccare possunt non impediendo; non obligantur tamen ad restitutionem: quia nisi iustitia violata sit, nihil est, quod per restitutionem reducat ad æqualitatem debitam.

Cæterum ex lege Charitatis iniustitiam impedire tenentur quidem omnes, non tamen semper. Neque enim contra charitatem is peccat qui rationabili de causa illam non impedit: vt cum ideo non obstat damnus inferenti, quod id nequeat absque maiori, aut certè æquali suo incommodo: aut cerè sine tali dispendio, quod vir prudens, non iudicauerit incurrendum esse ad impediendum id ipsum damnus. Lege verò iustitiæ tenentur multi: vt Reipublicæ Gubernatores, Duces belli, Aduocati, Procuratores, alique publici officiales; itemque Medici & ceteri mercede conducti seu stipendiarij: quales sunt artifices & officij omnes. Quibus adde eos qui ad aliquod officium assumuntur; quales sunt mensores agrorum, & qui licem aliquam tanquam arbitri dirimunt, vel bona inter hæres partiuunt; specialiter enim obligatione tenentur, siue ratione officij quod gerunt; siue ratione pacti quo se adstinxerunt, operam & sollicitudinem adhibere ad prospiciendum aliorum vtilitati ac damnorum vitiationi.

94. Peccatum verò quod tales committunt omittendo vtilitati aliorum prospicere, & damnus impedire cum tenentur & possunt; est peccatum contra iustitiam: vt pote quo res aliena, id est, opera alteri debita ad seruandum ipsum indemnem, ei subtrahitur. Quæ opera, quoniam subtrahita, indemnitate tanquam fructum suum, allatura erat, is qui illam subtrahit tenetur (tanquam restituendo fructum rei alienæ à se distractum) damnus inde secutus refarcire. Quæ ratio est Medinæ in Cod. De rebus restit. quæstio. 9. sub initium.

Inferuntur autem permulta ex hac regula. Ac primò, quod si quis munus à iure acciperet vt taceret, non teneatur propterea ad restitutionem retablata, si non incubuit illi ex officio tale damnus impedire. Hoc Sotus in lib. 4. De iust. & iure, & Nauar. in Enchir. cap. 17. notant: ille quæst. 7. art. 3. vers. Immo verò; & hic num. 20. vers. 4. Immo vt illi addunt; neque munus quod accepit, si furis erat, tenetur restituere.

Inferuntur secundo quod si is qui sola lege charitatis obviare tenebatur, desinat obviare ex dolo, maloque animo, quo ei gratum est alterius damnus, etiam si coram Deo censeatur peccati damnosi, vt homicidij vel furti, reus (per Canones quos de hac re agens explicat Medina in cit. quæst. 9.) ad nullam adhuc restitutionem tenetur: quoniam cum non nocet efficaciter (desiderio nimirum nocendi marcente in mente) non solum charitatis legem delinquit ex Soto & Medina in iisdem locis: quibus Petrus à Nauar. assignatur in lib. 3. De restitu. cap. 4. nu. 131. Intelligatur autem dolum improprie dictum

prum: nimirum pro odio & perverso zelo: nam dolus propriè sumptus, videlicet pro fraudulenta alterius deceptio-
ne, potest inducere obligationem ad restitutionem. Etenim
qui alterum fraudulenter decipit, vt ad res ipsius diripiendas
viam aperiat furi, cum sic decepto faciat iniuriam, tenetur ad
restitutionem damni quod ille ideo perpeffus est: vt qui fini-
xit arcem esse clausam, vel aliquid fraudulenter dixit, aut et-
iam fecit vnde dominus deceptus eam furibus apertam reli-
quit, tenetur ad restitutionem damni inde secuti: & sic de
similibus. Adde quod Petrus à Navar. consequenter expref-
sit *num. 132.* eum qui verbis, aut signis aliis ostendens se ta-
citurum alium dubitantem & extimescentem confirmaret,
ac determinaret ad damnum dandum, *qui alioqui timore ne ma-
festaretur non fuisset id ausus*, non esse excusandum à restitu-
tione: quoniam causa est positiva damni illati, ad modum siue
consentientis siue consulenti, siue adiuvantis.

95. Inferitur tertio: qualiter iudicandi sint ad restitutionem
teneri vel non teneri famuli non impediens cum possunt,
damna quæ domino ipsorum inferuntur. Si enim data
sireis cura aut custodia earum rerum, circa quas dam-
num inferitur, ad restitutionem tenentur, sicut ij qui peculia-
riter ad hoc accepissent stipendium, vt essent earumdem cus-
todes, & circa eas inuigilarent: nam & ipsi contra iustitiam
peccant non impediendo. Idem iudicandum est etiam de il-
lis quibus traditur clavis loci, in quo res aliquæ referuntur,
si permittant inde aliquid furti, cum possint impedire: nisi
fortè iuxta eam doctrinam quam habet Petr. à Navar. *in seq.
num. 139. & 140.* taceant eo quod furtiops sit amicus, aut
consanguineus domini, quem credit id gratum habiturum,
aut facile daturum accipiendi facultatem; adeoque factum
ei placiturum si resciat: quamvis fortè modus facti, qui est
accipiendi sine sua facultate, displiciturus sit. Quando verò
vnus famulus videret alterum accipere de rebus quarum cu-
ra non esset sibi commissa, & taceret, non teneretur ad resti-
tutionem: quia non videretur peccare contra iustitiam, sed
solum contra charitatem.

96. Inferitur quarto, stipendium ad obseruandum & defe-
rendum eos quires exportant non soluto vestigali debito,
aut piscantur vel venantur in locis prohibitis, teneri restituere
id quod hi soluere debebant; nempe vestigal & quo iniu-
ste defraudatus est dominus, cuius loco positus erat custos,
similiterque valorem rei per venationem aut piscationem
acceptæ. Nam iniuste causa fuit talis acceptionis damnosæ:
quandoquidem ratione officij quod gerebat, tenebatur ex
iustitia eam impedire. Attamen ex Nauarr. *Enchir. cap. 25.
num. 34.* non tenetur ad restitutionem pœnarum quas incur-
rissent acculati: cum neque hi ad illas subeundas ante iudic-
is sententiam tenerentur. Quod autem Syluester verbo
Pœna & Med. in *Cod. De reb. restit. ille quæst. vit. & bic q. 15. in
fine*, contrarium docent: locum habet in eo qui speciali iura-
mento aut pacto se obstrinxit, loca quorum est constitutus
custos, ita custodire, vt dominus vel collector ipsius, nec de-
bitis defraudetur gabellis, nec pœnas iure illi debitas amit-
tat.

97. Hic nota ex Nauar. in *Enchir. cap. 17. num. 122. 123. & 124.*
(quod etiam tractat Petrus à Nauartus *lib. 3. cap. 4. numero
126. 127. & 128.*) mortaliter peccare custodem si abscondat
se ne videatur, vt habeat quos mulctet. Nam illa sua abscon-
sione, est alteri causa peccati, participatque in iniusta acce-
tione: ob quam tenetur ad restitutionem damni per eam il-
lati; nisi ideo excusetur, quod id fecerit, vt semel deprehen-
si cauerent tale quid denuo attentare. Ipsum verò contra iu-
ramentum aut fidelitatem non peccare tacendo; immo com-
mittere contra iustitiam manifestando eos, qui ingrediun-
tur loca ei commissa ad accipiendum aliquid premie necesse-
sitate ipsi nota: aut certe nullum illarum damnum: vt sylvam
ingredientes ad colligenda ligna iam arida excisa & dereli-
cta; vel quia talis prohibitio est iniusta & tyrannica. Id enim
perinde est ac si infanti litem exciret: ideoque tenebitur ta-
libus restituere damnum, quod sine sua culpa incurrerint in
eo casu.

98. Inferitur quinto: medicum si ægrotus cuius curam susce-
pit, ex crassa ipsius ignorantia vel malitia motiatur; vel con-
trahat nouam infirmitatem, teneri ad restitutionem. Quod
pari ratione dicendum est de Aduocato respectu clientis, cu-

ius patrocinium suscepit. Et ad confirmationem facit aper-
ta ratio quam habet Medina in *Cod. De reb. restit. quæst. 9.*
his verbis: Quia alienam rem aut alteri debitam quando tene-
tur non reddit, oportet illum pro interesse satisfacere, quod
alii ex eius non redditione patiuntur. Cum ergo præfate
personæ specialiter, & obligatione personali teneantur ope-
ram & diligentiam in altorum vtilitatem apponere, & non
apponunt; perinde est ac si rem aliis debitam, *idque cum eorum
quibus debita est iudicatur, retineant*: ac proinde tales tenentur ad
interesse.

Inferitur sexto: Principes, Iudices, Prætores, & iustitiæ mi-
nistros teneri ad restitutionem; si latrocinis, aliisve crimini-
bus damnosis non obstant: siue ob aliquam negligentiam,
siue ob respectum aliquem humanum. Secus quando sine
gravi incommodo obuiare nequeunt: non enim tenentur
qui idquam temere facere, se que manifestis periculis expo-
nere, nisi grauis Reip. necessitas postulare vt vt D. Thoma
& Syluestro habet Nauarr. in *Enchir. cap. 17. num. 20. sub finem.*
Quod etiam docet Sotus *lib. 4. De iust. & iure quæst. 7. in fine
art. 3.*

Inferitur septimo: testes in iudicio legitime interrogatos,
si veritatem occultent, siue mentiendo, siue tacendo, siue dil-
simulando, teneri ad restitutionem, quia cum ex officio tan-
quam publicæ quædam personæ veritatem aperire tenean-
tur, tunc peccant contra iustitiam. Hoc expresserunt Medi-
na & Nauarr. Ille in ead. quæst. 9. in solutione quartæ obie-
ctionis, & hic in *Enchir. cap. 17. num. 133. & in cap. 25. nume-
40.* Ratioque est, quia iustæ leges actori ac reo ius tribuunt
quoad testem, vt ab eo valeant legè iustitiæ testimonium ve-
ritatis exigere. Quod si extra iudicialiter testes interrogan-
tur, siue à parte, siue à Iudice quidem, sed nõ iudicè, nec ve-
lint veritatem manifestare, non tenebuntur ad restitutionem:
etiam si fortè peccent. Ratio est, quam Medina tangit ibid.
quia in eo tantum peccant contra charitatem, cum non sub-
eant munus & officium iustitiæ, nisi respectu habito ad iu-
dicium: vnde extra illud non peccant contra iustitiam. Pari
fundamento nititur, quod Tutores, & Curatores tenentur
ad restitutionem damnorum illatorum bonis pupillorum,
& minorum sibi commissorum, quæ non impedierunt cum
possent non item illatorum aliis, si qui fortè cum ipsis pu-
pillis aut minoribus eadem bona habuerint communia.

Inferitur octauo: quod si iustitiæ minister volens impedi-
re ne damnum inferatur, aliquid ipsum prohibeat, is tene-
tur ad restitutionem eiusdem damni inde secuti: quandoquid-
dem peccat contra iustitiam impediendo eum qui ex iustitia
obuiabat tali damno inferendo. Quod idem iudicandum est
etiam, cum licet neuter duorum obuiare teneatur ex officio
vnus tamen alterius opem delatam ad obstandum damno,
impedit per vim, dolum, vel fraudem. Etenim sicut ille qui
alicui arma tolleret quibus defenderet se: ita etiam ille qui
dicto modo tollit auxilium, quo alter esset à damno liberan-
dus: iniuriam facit eidem, qui ad tale auxilium habebat ius
quæ situm; voluntate eius à quo deferebatur durante adhuc:
vt pote quæ ex hypothesi mutata non est re ipsa, licet fortè
mutata sit ex æterno signo, ob interuenientem vim, dolum, vel
fraudem. Quod etiam habet Petrus à Nau. *lib. 3. De restit. c.
5. n. 12.*

Si autem quis per solam persuasionem vel consilium im-
pediat alterum volentem ex charitate obviare damno, is nõ
tenebitur ad restitutionem: quoniam eo modo legitantum
charitatis aduersus, nec facit iniuriam: non quidem ei qui
omittit obviare ob tale consilium, vel persuasionem: quia
voluntate sua libera, *quamuis ab alio permotus*, id facit; nec vo-
lenti fit iniuria. Nec item ei cui auxilium subtrahitur, cum il-
lud ex charitate tantum ei debeatur, ita vt minimè habeat ius
aduersus eum à quo deferebatur, quo ipsum compellat ad al-
liquam restitutionem ob omisum auxilium. Ad quam sicut
ille non tenetur, ita nec tenebitur is cuius consilio vel sua iu-
omiserit.

CAPVT X.

De questionibus que mouentur circa obligationem ad re-
stitutionem, ratione participationis in iniu-
sta acceptione.